

ԺԴ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 24.

1856

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 15.

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԻՆՔՆԱԿԱԼԻՆ ԱԻՍՏՐԻՈՅ

ՓՐԱՆԿԻՍԿՈՍԻ ՅՈՎՍԵՓԱՅ ԱՌԱՋԻՆ

Ի ՄԱՅՐԱՎԱՆՍ ՄԻԻԹԱՐԵԱՆՑ

Աւստրիոյ Բագոստափառ Կայսեր Վենետիկ քաղքիս մէջ իջեանելուն լուրը արդէն արեւելք ալ հնչած ըլլալով, իրեն պատուոյն համար եղած փառաւոր հանգէսները, ինչպէս նաեւ իր մեծասիրտ ոգւոյն ըրած շնորհքներն ու բարերարութիւնները ազգային լրագրաց թողլով, մենք այն մարդասիրութիւններէն մէկը միայն (քաղքիս պաշտօնական յրազրէն թարգմանելով) կը փութանք () լրագրիս միջոցաւ հրատարակելու, որ ուղղակի մեր վրայ ինչպէս ըլլալուն համար, այն Բագն ալ որուն որ մենք կը վերաբերինք, և որուն փառացը համար Եւրոպայի մէջ վաստակող ենք ու նախանձաւոր՝ իրաւացի է որ իրեն եղած պատուի մը ինչպէս որ ուրիշ անգամ մը՝ դարձեալ բաժանորդ ըլլայ, մեզի հետ երախտագէտ ըլլալով այն լուսամիտ ու վեհանձն Լեքսիկալին, որ ոչ միայն իւր հպատակացը այլ և օտարաց ալ յառաջագիմութեանցն ու օգտիցը ձեռնտու է և ճանաչողարժանի համարելով մեծարանաց և անմոռաց յիշատակութեան (ինչպէս իր խրախուսիչ բերնէն լսեցինք) այն անձինքը՝ որ իրենք զիրենք առանց երկրաւոր ակնկալութեան մը անձնանուէր զոհած մարդկութեան՝ ազգի մը յառաջագիմութեանը ու շահուն մտադիր կ'աշխատին. և թէ իր այս առատամիտ զգացմունքն

ու մտածութիւնը բացայայտելու համար է որ այս քանի մը տարուան միջոցին մէջ երկրորդ անգամ մ'ալ կ'ուզէ իր այցելութեամբը խրախուսել **Ս** . **Ղ** ազարու փոքր՝ բայց պատուաւոր հայ գաղթականը , :

“ **Ս**եծափառ **Կ**այսրը իր իմաստուն և խոհական փութովը ուզելով **Ս** ե նետկոյ մէջ եղած որ և իցէ մտադրութեան արժանի բաները տեսնել , ինչպէս այս ամսոյս 12^{ին} իր ներկայութեամբը պատուեր էր **Վ**արմինի թաղին մէջ հաստատուած մեծարգոյ **Հ** . **Ս**խիթարեանց ազգային **Ս** արժարանը , ասանկ ալ հաճեցաւ իր այցելութեամբը պատուել սրբոյն **Ղ** ազարու գեղեցիկ կղզեկին մէջ եղող մենաստանին ալ , որ հարց **Ս**խիթարեանց գլխաւոր բնակութեան տեղն է : **Հ**ոն գնաց մեծափառ **Կ**այսրը ամսոյս 19^{ին} , հետը ունենալով **Պ**իշինկէն կոմս քաղաքապետը , ու կոմս **Բ**լթան կայսերական տեղակալը , և մեծարանօք ընդունուեցաւ ամենապատիւ **Հ**իւրմիւզեան արքեպիսկոպոսէն՝ **Ս**իաբանութեանը մեծաւորէն , և ուրիշ վարդապետներէն : Տեսաւ անոնց գեղեցիկ եկեղեցին , մատենիւք , սակաւագիւտ գրչագրօք և ուրիշ հետաքրքրական բաներով լեցուն գրատունին , և այն բարեկարգ և ճարտարարուեստ մենաստանին ուրիշ գլխաւոր տեղուանքը , որուն բնակիչքը՝ երջանիկ խաղաղութեան և հանդարտութեան մը մէջ , զոր **Բ**ւստրիոյ կայսեր կարող պաշտպանութեամբը կը վայելէն , ուսմանց , գիտութեանց , դպրութեանց և հին և նոր լեզուաց տեղեկութեանը կը պարապին : **Ս**անօթ են անոնց գեղեցիկ և ուղղագիր տպագրութիւնքը , որ ամէն օր կ'ելլեն նոյն վանքին մէջ հաստատուած տպարանէն : **Հ**ոն **Ս**խիթարեան հարց ուզեցին **Ս**եծափառ **Բ**այցելուն անակնկալ հաճոյք մը ընել : **Ե**րբ միջոցին յորում տպարան կը մտնէր , իր առջև տպագրեցաւ **Բ**նծայական մը՝ որով **Ս**իաբանութիւնը կայսեր կը նուիրէր **ՌՈՒՏՈՒՖ ՀՍՊՍՊՈՒՐԿԵՑԻ** գերմանական դիւցազներգութեան հայկական թարգմանութիւնը , որուն հեղինակն է գերապատիւ **Լ**ատիւլա **Բ**իրբէր՝ երբեմն **Ս**ենետկոյ պատրիարք ու ետքը **Լ**ւրաւ քաղաքին արքեպիսկոպոս : **Բ**ոյն նուերով կ'ուզէին յայտնել իրեն “ **Ս**իաբանութեան անչափ երախտագիտութեան հաւաստիքը՝ այցելութեան մեծ շնորհին համար , և թէ այն գեղեցիկ օրուան յիշատակը անմահացընել կը փափաքին այնպիսի գրուածով մը՝ որով արևելից մէջ պիտի հռչակուին իրեն դիւցազն նախնեաց փառքը , : **Վ**եղեցիկ ու փափուկ մտածութիւն մըն էր ասիկայ , ու մեծապէս հաճոյ երիտասարդ **Կ**այսեր ազնուական սրտին . անոր համար մտադիւր յօժարութեամբ ընդունեցաւ նուէրը : **Ս**իրելի եղաւ նաև **Ս**ենետկոյ , թէ անոր համար որ այն քերթութիւնը կը յիշատակէ հապսուրկեան Տանը հիմնադրին ու գլխաւորին փառաւոր գործքերը , և թէ անով որ այս դիւցազներգութեան հեղինակը յիշեցընել կու տայ մեծարանօք և երախտագիտութեամբ իր մէկ պատրիարքը , որուն մեծապէս երախտապարտ է թէ առաքինութեանցը , թէ գիտութեանը , և թէ **Լ**իկեղեցւոյ ժառանգաւորաց և բոլոր քաղքին ըրած բարերարութեանցը համար : **Բ**սանկով իր զուարթ պատանեկութեանը մէջ , հասուն հանճարովը և խոհական մտածութեամբ նշանաւոր **Լ**նքնակալը՝ ուր որ կ'երթայ , ամէն տեղ կամակար և անկեղծ մեծարանք կ'ընդունի . վասն զի իր արքունական աթոռէն ճա-

1 **Բ**նծայականը **Ս**եծափառ **Կ**այսրուհւոյն ալ նուիրուած էր , որ ինքնայօժար խոստացած էր **Գ**երապայծառ **Ա**րքեպիսկոպոսին անձամբ հայոց կղզին այցելու , ուր որ տարիներով առաջ իբրեւ **Խ**իսնուհի էր եկած . (ինչպէս նաև **Ի**նքնական ալ՝ երբ արքեպիսկոպոս էր **Բ**ւստրիոյ) . բայց նոյն օրերը սկար ըլլալով՝ պալատէն դուրս , ևս առաւել ծովու վրայ պտտիլ չկարենալուն՝ անկարելի եղած էր իր **Բ**ագոսափառ **Փ**ետային հետ ընկերակցելու , ինչպէս որ ինքն իսկ **Ս**եծափառ **Կ**այսրը հաճեցաւ իմացուցանել **Գ**երապայծառ **Ա**րքեպիսկոպոսին :

ազգայթած լոյսը՝ արդարութեան և գթութեան լոյս է . ու թէ հպատակացը և թէ օտարաց աչքին առջև հաւասարապէս կը փայլի՝ » :

Եւ այն պաշտօնական Լրագիրը այսպէս կը հրատարակէր Սեծափառ Վայսեր Սափայեւեան վարժարանին ըրած այցելութիւնն ալ, զոր կարծենք թէ ոչինչ ընդհատ ազգայնոց սրտին ախորժելի պիտի ըլլայ և ուրախական՝ օտար բերնէ մը լսել :

« Հաւասարապէս ցանկալի եղաւ նոյն օրը (դեկտ . 12) նաև դաստիարակութեան ուրիշ վարժարանի մը համար ալ, որ թէպէտ օտար տէրութեան հպատակ, բայց աւստրիական պետութեան պաշտպանութեամբը՝ Սենետկոյ մէջ հիւրամեծար ասպնջականութիւն գտած է, և զոր նոյն օրը ուզեց Վայսը իր մեծափառ այցելութեամբը պատուել : Երկուսէն Սիսիլիայէն Վարդ հայկական Սարժարանը, որ քաղքիս Վարմինի թաղին մէջ հաստատուած է, Նէնո պիտի ազնուական՝ բայց հիմա մարած տոհմին մեծագործ պալատին մէջ : Սեծարանօք ընդունուեցաւ հոն Վայսը հայոց արքեպիսկոպոս ամենապատիւ Վերապայծառ Հիւրմիւզեանէն, պարոն Պրէկանցէ՝ ()ամանեան հիւպատէն, և Սարժարանին Տեսուչ Ղարեան Հ. Բերահամ վարդապետէն, որոնք պատիւ ունեցան Վայսեր ընկերելու : Օլարմացաւ մեծափառ Լնքնակալը Սարժարանին ընտիր բարեկարգութեանը վրայ . մասնաւոր գովութեան ու մտադրութեան արժանի սեպեց տղոցմէ ոմանց նկարչութեան մէջ ըրած յառաջադիմութիւնը, սիրով մտիկ ըրաւ անոնցմէ մէկուն գաղղիական լեզուով ըրած բարեմաղթութիւնը, ուրախութիւն ցուցնելով որ իր տէրութեան մէջ կը ծաղկի այսպիսի Սարժարան մը, որուն աշակերտեալք սահմանուած են Լրեւելոց մէջ տարածելու հիմակուան քաղաքակրթութեան լոյսը : Եւ յիրաւի, անոնցմէ 16 հոգի, որ իրենց դաստիարակութեան ընթացքը արդէն լմնացուցած են, առաջիկայ տարւոյս մէջ պիտի դառնան իրենց հայրենիքը, ուր երախտագէտ սրտով պիտի յիշեն այն ասպնջականութիւնը զոր Սենետկոյ մէջ վայելեցին, աւստրիական դրօշուն հովանաւորութեամբը, և ուր պիտի ջանան՝ օգտակար և տեղը վերաբերութիւններ հաստատելու երկու կայսերութեանց մէջ : Եւսոնք են հիմակուան քաղաքականութեան իրական բարիքը . և այսպիսի ճշմարիտ ու անխաբ յառաջադիմութեան մը համար իր ամէն փոյթը և ջանքը կ'ընէ Լստրիոյ պետութիւնը՝ իւր վեհանքն Լնքնակալին կարող օգնականութեամբը » :

Բայց Սափայեւեան վարժարանին չքեղ սրահները նոյն օրերը ուրիշ մեծ պատուոյ մըն ալ արժանացեր էին, ասպնջականելով Սրբազան Վահանայապետին կողմանէ յողջոյն Լնքնակալին խրկուած անոր ծանօթ ու սիրելի Նիւրանաւոր արքեպիսկոպոսը Սիսիլի-Բրէշա, որ շաբթուան մը հիւրընկալութեանը մէջ՝ Սարժարանիս ամենայն հանգամանացը տեղեկանալով, լիովին գոհութեամբ ու գովութեամբ կը մեկնէր անկէ իր հօտը դառնալու, հետը տանելով — ինչպէս կ'ըսէր — այնպիսի քաղցր ու բերկրական յիշատակներ, որոնք իր մտացը մէջ անմոռանալի պիտի ընեն հայոց ազգին վրայ ստացած սէրն ու համարմունքը, այն ազգին՝ որ այսպիսի առատասիրտ բարերարներ, անխոնջ դաստիարակներ, ու հանճարաւոր ուսանողներ կը ծնանի :

1 Պաշտօնական լրագիր Վենետիկ . Թիւ 298 :

2 Նոյն լրագիրը . Թիւ 287 :